

Сербіна К.Ю.*

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ НОВИМ ВИКЛИКАМ БЕЗПЕЦІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ)

Ця стаття висвітлює головні аспекти створення глобальної культури кібербезпеки з огляду на так звані ініціативи США, а також постійно триваючу роботу по боротьбі з глобальною терористичною загрозою, включаючи кібертероризм. Антитерористична політика провідних акторів міжнародних відносин виявила специфіку дій США в рамках задекларованої Адміністрацією Барака Обами «Стратегії національної безпеки» (2010 р.).

Ключові слова: глобальна культура кібербезпеки, ініціативи США, протидія тероризму, антитерористична політика, Барак Обама, Стратегія національної безпеки.

Эта статья освещает главные аспекты создания глобальной культуры кибербезопасности с точки зрения так называемых инициатив США, а также постоянную работу по борьбе с глобальной террористической угрозой, включая кибертерроризм. Антитеррористическая политика ведущих актеров международных отношений выявила специфику действий США в рамках задекларированной Администрацией Барака Обамы «Стратегии национальной безопасности» (2010 р.).

Ключевые слова: глобальная культура кибербезопасности, инициативы США, протидействие терроризму, антитеррористическая политика, Барак Обама, Стратегия национальной безопасности.

This article is mainly dedicated to active promotion of the concept of global cyberterrorism culture in the scope of the US initiatives, as well as to the constant work maintaince to fight the global terrorism threat, including cyberterrorist. Major states' and international institutions' antiterrorism policy demonstrated all peculiarities of the US activities in the framework of the policy of Barak Obamas administration. (known as National Security Strategy 2010).

Key words: global cyberterrorism culture, US initiative, terrorism threat, antiterrorism policy, Barak Obama, National security strategy.

Проблеми інформаційної безпеки входять до компетенції регіональних міжнародних організацій, зокрема, Організації Об'єднаних Націй, Організації Американських Держав, Європейського Союзу, Співдружності Незалежних Держав тощо.

* аспірантка кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Коппель О.А.

В рамках Організації Американських Держав (ОАД) активно просувається ініціатива США щодо створення глобальної культури кібербезпеки, ведеться робота з питань протидії тероризмові, в тому числі інформаційному. Генеральна Асамблея ОАД у 2003 році прийняла резолюцію «Розробка міжамериканської стратегії щодо боротьби із загрозами для кібербезпеки» [1]. Рекомендації щодо проекту стратегії було розроблено Міжамериканською комісією з питань зв'язку, Міжамериканським комітетом боротьби з тероризмом, Народою міністрів юстиції і міністрів або генеральних прокурорів Північної і Південної Америки та її Групою урядових експертів з проблеми кіберзлочинності.

Внаслідок прийняття резолюції в Буенос-Айресі (28-29 липня 2003 р.) була проведена Конференція ОАД з питань кібербезпеки, яка визнала, що серйозність інформаційних загроз критичним інформаційним системам, структурам, і, загалом, економіці країн у всьому світі потребує активної координації діяльності державного і приватного секторів, тобто фактично – впровадження основного принципу культури кібербезпеки. На Спеціальній конференції з питань безпеки в Мехіко (28-29 жовтня 2003 р.) держави-члени ОАД заявили про свій намір прийняти і виконувати стратегію кібербезпеки, яка повинна бути спрямована на прийняття необхідних заходів щодо попередження і реагування на кібератаки незалежно від їх джерела, боротьбу з кіберзагрозами і кіберзлочинністю, криміналізації атак у кіберпросторі, захисту критично важливих інфраструктур і мережевих систем.

Підсумком цієї діяльності було прийняття ГА ОАД в червні 2004 року Багатосторонньої міжамериканської стратегії щодо боротьби із загрозами кібербезпеки: багатоаспектний і міждисциплінарний підхід до створення культури кібербезпеки [2], яка передбачає імплементацію принципів культури кібербезпеки, аналогічних викладеним у резолюції ГА ООН 57/239 "Про створення глобальної культури кібербезпеки", створення Міжамериканської мережі Груп реагування на надзвичайні ситуації в комп'ютерній галузі, визначення і прийняття єдиних стандартів у цій галузі, модернізацію нормативно-правової бази щодо боротьби з кіберзлочинністю. У документі державам-членам ОАД рекомендується оцінити доцільність застосування принципів Європейської Конвенції про кіберзлочинність і розглянути можливість приєднання до цієї угоди. Слід підкреслити, що США, які активно виступають із закликом до всіх країн приєднатися до цієї Конвенції як модельного інструменту у боротьбі з кіберзлочинами, на практиці її не ратифікували, і, отже, не пов'язані жодними зобов'язаннями, що передбачаються документом.

Міжамериканський комітет боротьби з тероризмом розглядає проблему кібербезпеки в контексті визнання проблеми як такої і декларує наміри про заходи щодо протидії високотехнологічним загрозам. Так, на четвертій регулярній сесії Міжамериканського комітету боротьби з тероризмом у Монтевідео (28-30 січня 2004 р.) була прийнята Декларація Монтевідео (документ СІСТЕ/ДЕС. 1/04 rev. 3), в якій відзначалося, що регіональна організація визнає необхідність боротьби з терористичними загрозами в глобальній мережі Інтернет [3].

Політика антитероризму провідних акторів міжнародних відносин виявила специфіку дій США в рамках задекларованої Адміністрацією Б.Обами «Стратегії національної безпеки» (2010 р.). Як зазначається в аналітичних дослідженнях зарубіжних політологів, політика антитероризму в умовах становлення нового світового порядку набуває як форм підтримки політичного діалогу, так і форм пропаганди переваг тієї чи іншої політичної, економічної, соціальної системи, а також відображає просування певного світогляду, політико-культурних цінностей та способу життєдіяльності в сучасному світі. Натомість масштаби глобалізації змушують провідних політичних акторів, незважаючи на значну

асиметрію підходів у вирішенні міжнародних проблем, шукати їх комплексного розв'язання при найширшому представництві і максимальному співробітництві всіх країн світу, а значить шукати компроміс між «жорсткою» і «м'якою» силою у міжнародній взаємодії.

Витоки компромісної політики США знаходимо ще у Стратегії національної безпеки Адміністрації Дж.Буша-молодшого (2002 р.), в якій, за рекомендацією Е.Креймера, чітко окреслені цілі політики боротьби з міжнародним тероризмом: демократизація міжнародної системи через спрямований вплив на політичні системи інших держав світу, подолання міжнародного тероризму як одного з базових чинників дестабілізації міжнародних відносин і загрози для національних інтересів США, що передбачало масштабне використання всього комплексу американської могутності, включаючи військову силу, для досягнення поставлених цілей. Прагматичний підхід полягав у тому, щоб застосовувати механізми, які мають стабілізувати ситуацію в світі та забезпечити подальший розвиток американської політичної системи й економічний поступ [4; 5].

Зауважимо, що Дж.Буш-молодший, виступаючи 16 березня 2006 р. з представленням нової Стратегії національної безпеки США, висловився за пріоритетність «жорсткої сили» у зовнішній політиці держави. Зокрема, він підкреслив, що «Америка перебуває у стані війни, тому стратегія національної безпеки воєнного часу спричинена серйозним викликом, перед яким ми опинилися – поширенням тероризму з його агресивною ідеологією ненависті і вбивства, що повною мірою проявилася для американського народу 11 вересня 2001 року» [6].

Оскільки пріоритети міжнародно-політичної діяльності традиційно визначалися в рамках всіх стратегій національної безпеки США, можна стверджувати, що вони ґрунтувалися на працях неоконсервативних ідеологів і політологів. Відтак, і витоки політики антитероризму спостерігаємо ще в працях В.Ліппмана про союзи й альянси у зовнішній політиці, вони набули актуальності та адаптації до позицій сучасності в дослідженнях Ч.Краутхеммера («До однополюсного світу») і Д.Кеннеді («Свобода від страху»), відомого політика і дослідника Р.Золіка («Протиставлення торгівлі терору»), державного секретаря К.Райс («Ремарки до зовнішньої політики») тощо [7; 8].

У теоретико-методологічному вимірі найбільш чітко сформульовано концептуальні ідеї для американської стратегії національної безпеки на XXI століття відомим політологом з Йельського університету Дж.Л.Геддісом. На його думку, стратегія Дж.Буша-молодшого або його наступника має зазнати змін для превентивного реагування на майбутні виклики і загрози. Наголошуючи на можливостях превентивної дипломатії, Дж.Л.Геддіс не виключає можливості застосування й «жорсткої» сили. Такий підхід, на думку політолога, не має залежати від того, яка партія домінує в Конгресі і від якої політичної сили обраний президент. Дж.Л.Геддіс вважає, що доцільнішим для зовнішньої політики будь-якого президента було б переконати внутрішню і світову спільноту у правильності політичних рішень США на міжнародній арені [8; 9; 10]. За Дж.Л.Геддісом така стратегія має включати ліберально-демократичні ідеали як базові засади формування загальної безпеки.

Перемога представника від Демократичної партії США на президентських виборах 2008 р. зумовила різні оцінки проголошеної ним політики «перезавантаження міжнародних відносин», в яких критика щодо ризиків і перспектив глобальної безпеки та ролі й місця Америки у сучасній геополітиці стосувалася як пріоритетів зовнішньої політики, так і концепту стратегії національної безпеки. Слід відзначити, що навіть прихильні до нової політики Б.Обами експерти по-своєму тлумачать тезу про те, що у 44-го президента США,

на відміну від багатьох його попередників у Білому домі, взагалі не буде президентської доктрини, оскільки вона базуватиметься лише на поняттях «демократія, безпека і свобода»: «Немає Доктрини Обама, тому що Обама не є лідером доктринального типу, який діє в рамках фіксованої стратегії. Натомість, Обама вірить в набір принципів (демократія, безпека, свобода) для світу, і намагається здійснювати практичні заходи для нарощування безпеки США і глобальної свободи. Він відкидає ізоляціонізм і намагається чітко відмовитися від односторонності... Барак Обама вірить, що зміцнення слабких держав замість їх шокування економічним хаосом чи кризою охорони здоров'я посилять безпеку Америки. Обама подвоїть витрати на зарубіжну допомогу до 50 мільярдів на 2012 рік» [11].

Натомість, Центр американського прогресу, який здійснює концептуальне забезпечення зовнішньої політики Адміністрації Б.Обама, вже презентував розробку, яку можна розглядати як проект доктрини Б.Обама. Базовий концептуальний вимір простежується у ключовій ідеї «зміни», винесеному у назву документу разом із поняттям «прогресивні заходи для 44-го президента». Відзначимо, що документ складається із серії есе, які готувалися співробітниками центру упродовж тривалого часу і які містять як загальні положення, підготовлені президентом Проекту «Нова демократія» М.Грінном, так і рекомендації на перші сто днів діяльності Б.Обама в умовах економічної кризи [11].

У травні 2009 р. Центр американського прогресу завершив роботу над іншим проектом «Національна стратегія глобального розвитку. Захист Америки і нашого світу через сталу безпеку», в якому проаналізовано проблеми глобальної безпеки не на абстрактному чи суто теоретичному рівні, а в практичному вимірі, зокрема, було визначено головні виклики і загрози для національних інтересів США. Тобто, на відміну від наступальної стратегії Дж.Буша-молодшого, яка переважно розроблялася Американським інститутом підприємництва і в якій концептуально було обґрунтовано політику американського гегемонізму, експертами Центру американського прогресу було запропоновано рекомендації для Б.Обама, в яких президента закликали діяти в контексті зваженої та стриманої політики, без агресивної риторики щодо інших провідних політичних акторів міжнародних відносин [11].

Підкреслимо, що на самому початку передвиборної кампанії Б.Обама у своїх оцінках виходив з того, що Америка може розвиватися тільки в стабільному міжнародному оточенні. Заявивши себе прихильником поширення демократичних цінностей у світі шляхом прикладу і впливу, він намагався максимально уникати обговорення відповідної ситуації в Росії, Китаї чи нових незалежних державах. Натомість багато заяв було присвячено іміджуванню зовнішньої і безпекової політики США, підтвердженням чого є тези про необхідність завершення американської місії в Іраку задля уникнення глобальної хвилі антиамериканських настроїв. Причому неодноразово було наголошено, що ця війна не завдає поразки і не шкодить Аль-Каїді, а веде до суттєвих витрат і втрат та непередбачуваних наслідків для Америки і до дестабілізації міжнародних відносин. Щодо врегулювання ситуації в Іраку пропонувалося використання таких заходів, як: забезпечення американського впливу на Близькому Сході; недопущення «перетворення Іраку в Афганістан»; перехід до політичного врегулювання жорстоких конфліктів між відгалуженнями ісламу як чинника забезпечення внутрішньої стабільності Америки [11]. Відтак, 44-й президент Сполучених Штатів, як зазначається в аналітичних дослідженнях, має прагнути суттєво змінити зовнішню політику та життєдіяльність американського суспільства незалежно від ментальності спільноти багатонаціональної країни.

Зазначимо, що нова стратегія Б.Обама стосується надзвичайно складних і взаємопов'язаних зовнішньо- та внутрішньополітичних загроз, серед яких, безперечно, най-

гострішими є ситуація в економіці та боротьба з тероризмом. Крім того, серед пріоритетів президента розглядається й стратегія формування ефективної системи міжнародної безпеки, модернізація міжнародних оборонних альянсів за участю США відповідно до вимог ХХІ століття. У своїй програмній промові «Нова стратегія для нового світу» та в інших виступах під час виборчої кампанії Б. Обама запропонував власне бачення трансформації світового порядку. Зокрема, це стосується політики виведення американських військ з Іраку, де передбачається залишити тільки сили, необхідні для підтримки безпеки посольств і підготовки іракських військових; посилення військової присутності США в Афганістані задля боротьби з тероризмом, здійснення «жорсткої, прямої дипломатії» щодо ядерної програми Ірану та Північної Кореї, щоб спонукати політичних лідерів цих країн відмовитися від ядерної зброї. Також Б. Обама обстоює необхідність трансформації політики Заходу щодо Росії, оскільки вважає, що США повинні і надалі працювати над просуванням принципів демократії в найбільшій пострадянській державі, виступає за продовження співробітництва з РФ у галузі нерозповсюдження ядерної зброї та технологій, зменшення ядерних арсеналів та в інших сферах, що становлять взаємний інтерес [12].

Проте критичний дискурс щодо визначальних пріоритетів Адміністрації Б.Обами виявив й інші погляди на стратегію зовнішньої та безпекової політики США. Найбільш критичну оцінку підходів до зовнішньої і безпекової політики 44-го президента США було подано у дослідженнях Американського інституту підприємництва, відомого своїми розробками для попередньої адміністрації Білого дому. У матеріалах впливового аналітично-дослідницького інституту відзначається, що на середину червня 2009 року президент Б.Обама все ще не сформулював стратегії чи послідовного логічного обґрунтування значного скорочення ядерних озброєнь і систем доставки як одного з глобальних чинників стримування розповсюдження ядерних озброєнь і підтримання міжнародного миру [11].

У сучасному світі, де трансформовано поняття «ядерної парасолі» та стратегії неядерного стримування, наявність інформаційних переваг може обумовлювати інтелектуальний зв'язок між зовнішньою політикою США та їх військовим потенціалом, збереження світового лідерства за допомогою нових засобів впливу та закріплення домінуючої ролі в альянсах і тимчасових коаліціях. Переваги США в інформаційній сфері, на думку експертів, сприятимуть попередженню і врегулюванню регіональних конфліктів, вирішенню проблем, пов'язаних із глобальними загрозами, які виникли після закінчення «холодної війни», такими, як міжнародна злочинність, тероризм, поширення зброї масового ураження, глобальна екологічна деградація.

На сучасному етапі, незважаючи на критичний дискурс щодо зовнішньої та безпекової політики Адміністрації Б.Обами (К.Коен, Р.Кейган), основною американської стратегією протидії міжнародному тероризму стала концептуальна розробка «Більш розумна, більш безпечна Америка» («A smarter, more secure America») Американського центру стратегічних і міжнародних досліджень (Center for Strategic and International Studies - CSIS), який є одним з «мозкових центрів» США, що головним чином концентрується на нестандартному висвітленні для політичного керівництва Америки стратегічних проблем майбутнього, а також на визначенні перспектив й рекомендацій щодо адекватного вирішення глобальних проблем сучасності. Керівництво діяльністю Центру здійснюють фахівці, тісно пов'язані з реальною практикою американської політики. Зазначимо, що членами Американського центру стратегічних і міжнародних досліджень є відомі американські теоретики політичної науки, зокрема, Дж.Хемрі, Зб.Бжезинський, Г.Кіссінджер, У.Коен, Дж.Шлезінгер, Р. Джеймс та ін. [13; 14; 15; 16].

Під егідою Американського центру стратегічних і міжнародних досліджень було створено двопартійну спеціальну комісію з переходу до «розумної сили» (Smart Power Commission), яка у 2007 р. представила аналітичну доповідь «Більш розумна, більш безпечна Америка» щодо нової стратегії зовнішньої та безпекової політики США. Суть нової консенсусної американської стратегії (розробники - Дж.Най та Р.Армітідж) полягає у поєднанні «жорсткої» (воєнної) і «м'якої» (культурної) сили у спільну ефективну стратегію діяльності США на міжнародній арені задля повернення Америці статусу інтелектуального лідера та підтримання іміджу й репутації США на засадах ідеї «глобального добробуту» [13].

Практичне втілення концепції «розумної сили» можна спостерігати у виступах, заявах та діяльності представників Адміністрації Б.Обами, оскільки нова політична ідеологія США базується саме на аналітичній розробці «Більш розумна, більш безпечна Америка» Дж.Най та Р.Армітіджа. Команда президента Б.Обами вирішила відмовитися від «силової дипломатії» Адміністрації Дж.Буша-молодшого, яка на багатьох напрямках зовнішньої політики Америки виявила свою неефективність, і вдається до методів «прагматичної дипломатії», що передбачає висунення дипломатії на передній план зовнішньої політики США і збалансування її з військовою потугою інноваційними засобами XXI століття.

До нагальних проблем зовнішньої політики Адміністрації Б.Обами провідні американські аналітики одностайно відносять проблеми глобальної безпеки, підтримання міжнародного миру і стабільності з огляду на військові операції в Іраку і Афганістані, загрозу тероризму, необхідність врегулювання близькосхідного конфлікту, нерозповсюдження зброї масового ураження, особливо в іранському та північно-кореїському контексті, перегляд відносин з Росією. Зауважимо, що стратегічні пріоритети адміністрації президента Б.Обами істотно відрізняються від пріоритетів адміністрації попереднього президента Дж.Буша-молодшого, оскільки 44-й президент США має намір використати американську військову міць для глобальної співпраці і вирішення проблем за допомогою зміцнення союзів, створення нових партнерств, захисту прав людини.

Реалізація нової концепції «розумної сили» США знайшла втілення й у «Стратегії національної безпеки», яка була оприлюднена у травні 2010 р. і в якій визначено принципи обстоювання геополітичних інтересів Америки в сучасному світі. «Стратегія національної безпеки» є основним доктринальним документом, в якому викладено для внутрішнього політикуму та громадськості і для зовнішнього світу загалом цілі, завдання і методи їх реалізації щодо національної та міжнародної безпеки. Зазначимо, що вперше такий документ було представлено Адміністрацією Р.Ніксона, а 1986 року був прийнятий закон Голдуотера-Нікольса, за яким «Стратегія національної безпеки» стала обов'язковим документом для кожної нової адміністрації президента США [17].

Документ відзначається декларативним характером, містить дипломатичні формулювання, не розкриває багатьох аспектів реальної політики, проте «Стратегія національної безпеки» (2010) разом з іншими доктринальними документами («Чотирирічний огляд військової політики», «Огляд ядерної політики», «Огляд підходу до протиракетної оборони», «Стратегія у сфері кібербезпеки» тощо) подає достатньо розгорнуте уявлення про політичні пріоритети американського керівництва. Традиційно американський підхід до проблеми національної безпеки обмежувався міжнародними аспектами, оскільки вважалося, що питання внутрішньої політики та економічного розвитку не відносяться до сфери національної безпеки США, проте Адміністрація Б.Обами відійшла від такого жорсткого розмежування і розширила поняття національної безпеки [18].

Б.Обама підтримує ідею служіння історичній місії США - гарантуванню глобальної безпеки, але на відміну від попередників по Білому дому, Національна стратегія безпеки

Б.Обами визнає цінність партнерства, надає більшого значення громадянському виміру на протипагу військовому і підкреслює значення діалогу та необхідності зміцнення міжнародних інституцій. Нова Національна стратегія безпеки Б.Обами, на думку європейського представника безпекової еліти, говорить про політичне прагнення США підтримати міжнародний порядок, здатний вирішити проблеми міжнародної безпеки [19].

Запропонована «Стратегія національної безпеки» містить низку важливих новацій тактичного і стратегічного характеру: зокрема, уперше в стратегії пропонується інтегрувати основні інструменти американської потужності - дипломатію, військову силу, економічні інструменти, розвідку; сили забезпечення внутрішньої безпеки [20]. На наш погляд, нова стратегія Б.Обами має всеосяжний характер і є спробою інтегрувати внутрішні та міжнародні аспекти національної безпеки з огляду на те, що найгостріша системна криза спричинює «перевантаження» сил Америки у спробі консолідувати однополярний світ, оскільки жодна країна не в змозі повністю забезпечувати міжнародну відповідальність.

Водночас, нова Стратегія приділяє увагу тим аспектам безпеки держави, яким у попередніх Стратегіях не було приділено суттєвого значення. До таких сфер відноситься кібербезпека, яка була визначена віце-президентом США Дж.Байденом як один з трьох ключових чинників політики безпеки [17].

Зазначимо, що програмним з питань інформаційної безпеки прийнято вважати передвиборчий виступ Б.Обами в Університеті Пурд'ю в (США) 16 липня 2008 р., в якому він, зокрема, заявив, що саме кібербезпека є складовою національної оборонної стратегії і не може розглядатися окремо від неї. У цій промові Б.Обама відзначив, що після 11 вересня 2001 року ситуація в сфері міжнародної безпеки і на північноамериканському континенті змінилася докорінним чином, оскільки, крім давно відомих, з'явилися нові види загроз, до яких відносять ядерну, біологічну (бактеріологічну) і кіберзагрози [21].

Слід відзначити, що Б.Обама визначає інформаційну безпеку як невід'ємну складову національної безпеки та оборони США, наголошуючи, насамперед, на кібербезпеці, яку вважає вищим пріоритетом ХХІ століття. Тому він сприятиме координації зусиль усіх федеральних структур для реалізації дійсно національної політики кібербезпеки, і пропонує конкретні реальні рекомендації, сформульовані в офіційно опублікованих документах. Зокрема, Б.Обама має намір залучити до розробки нових стандартів і рішень з проблем інформаційної безпеки не тільки державні структури, але й академічні кола та фахівців приватного сектору, враховуючи, що комп'ютерні мережі та інфраструктура є стратегічними активами країни, від захищеності яких залежить безпека ефективного державного управління та життєдіяльність американського суспільства. Тому він і заявив в Університеті Пурд'ю, що для забезпечення національної безпеки необхідно об'єднати зусилля держави, промисловості і наукових кіл, які здатні найкращим чином захистити інфраструктуру, що підтримує економіку, і закликав розробити нові стандарти безпеки для захисту найважливіших елементів інфраструктури. З цією метою Б.Обама як Президент США підтримав фінансування низки дослідницьких проєктів з розробки нових технологій і засобів інформаційної безпеки зі створюваного 5-мільярдного фонду, спрямованого саме на реалізацію нової стратегії національної безпеки держави [21].

Нова стратегія інформаційної безпеки США, з погляду Б.Обами, потребує також спільної діяльності всіх урядових структур, які займаються питаннями інформаційної безпеки, включно до виокремлення у складі нової адміністрації посади радника з інформаційної безпеки. Така посада була і раніше при президентах Б.Клінтоні та Дж.Буші-молодшому, але останній радник пішов з Адміністрації Дж.Буша, звинувативши

її в бездіяльності. Крім запровадження посади радника з інформаційної безпеки, обраний Президент США створив новий підрозділ в Адміністрації, який узяв на себе всі питання координації між розрізненими службами і відомствами, що відповідають за інформаційну безпеку в рамках своєї компетенції, – Агенцією національної безпеки, Центральним розвідувальним управлінням, Федеральним бюро розслідувань, Міністерством Оборони, Міністерством національної безпеки тощо.

У новій «Стратегії національної безпеки» (2010 р.) проблема захисту кібермереж згадується поряд з проблемою захисту США від біологічних атак, а ступінь проникнення кібермереж у життя американського суспільства визначається як «залежність» від них, оскільки «космос та кіберпростір мають силу впливати на повсякденне життя та військові операції» [17].

Крім того, кібератаки віднесені до однієї з ключових проблем у внутрішній безпеці США: «Всередині країни США будуть прагнути стратегії, спроможної протидіяти всьому спектру загроз і небезпек для нашого суспільства. Це загрози та небезпеки, що включають в себе тероризм, стихійні лиха, масштабні кібератаки і пандемії». До певних трансформацій у політиці США щодо сфери кібербезпеки, у порівнянні з «Кібербезпечним оглядом» 2009 року, можна назвати посилення акценту щодо відповідальності військових структур за кібербезпеку держави [19].

Водночас «Кібербезпечний огляд» підкреслював роль спецслужб та налагодження ефективного партнерства між державними інституціями, громадянами та приватним сектором у забезпеченні кібербезпеки держави.

Загалом, роз'ясненню позиції Адміністрації Б.Обами щодо безпеки кіберпростору у новій Стратегії надано окремий параграф «Безпека кіберпростору», де зазначено, що загрози в сфері кіберпростору є однією з найбільших загроз національній, суспільній та економічній безпеці, з якими зіткнулись США: «Високий рівень нашої технологічності, що дозволяє нам існувати та створювати, водночас надає додаткові можливості для тих, хто хоче підірвати наші можливості або знищити їх» [19].

Крім того, у документі постійно підкреслюється залежність США від кіберпростору, оскільки «щоденне життя залежить від потужностей електромереж, однак потенційні супротивники можуть використовувати кіберуразливість для того, щоб порушувати їх діяльність у масовому масштабі. Інтернет та електронна комерція є ключем до нашої економічної конкурентоспроможності, однак кіберзлочини коштують компаніям та споживачам сотні мільйонів доларів та цінної інтелектуальної власності». До основних джерел загроз для кіберсфери віднесено й неназвані «провідні національні держави» (в інших безпекових документах США під такими частіше всього називаються Китай та Росія).

До основних шляхів вирішення загроз у сфері кібербезпеки віднесено дві основні стратегії. Перша – «Інвестиції в людей та технології», за якою керівництво США планує налагоджувати активну співпрацю між урядом та приватним сектором «з метою розробки більш безпечних технологій, що надасть можливість поліпшити захист та стійкість критичних державних та промислових систем і мереж». Крім того, планується збільшення інвестицій у передові дослідження та розробку технологій, що будуть сприяти більшій безпеці інформаційної інфраструктури [17].

Друга стратегія – «Посилення партнерства» передбачає розширення можливостей співпраці між всіма основними учасниками кіберпростору, оскільки уряд, приватний сектор та окремі громадяни неспроможні самостійно вирішити проблеми в сфері кібербезпеки. Водночас планується посилення «міжнародного партнерства з широкого кола питань, включно з розробкою нормативних документів, щодо припустимих меж пове-

дінки у кіберпросторі, законів з протидії кіберзлочинності, забезпечення збереження даних, їх захисту та конфіденційності, а також підходів щодо захисту мереж та реагуванню на кібератаки» в умовах зовнішньополітичних впливів. Зауважимо, що прийняття міжнародних нормативних регулятивних документів є єдиною можливістю для США встановити певний «паритет сили» у кіберпросторі з такими політичними акторами, як Росія і Китай. Виділення кібербезпеки як самостійної складової у «Стратегії національної безпеки» (2010 р.) свідчить, що рівень загрози критичній інфраструктурі з боку саме зовнішніх суб'єктів (при чому - переважно державних) досяг певного порогового значення для безпеки США [22]. У цьому контексті важливим є акцентування уваги на бажанні США сформувати міжнародне нормативне поле з протидії активній кіберзлочинній діяльності (в широкому її розумінні) шляхом запровадження системи певних обмежень. У зв'язку з цим варто очікувати появи на найвищому рівні ініціатив США щодо прийняття відповідних резолюцій у Раді безпеки ООН, а також на рівні Генеральної Асамблеї ООН.

Зазначимо, раніше Сполучені Штати, керуючись власними стратегічними інтересами щодо проведення наступальних акцій в інформаційному просторі, відходили від визнання ролі держав у подвійному застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій і стримували обговорення Конвенції з міжнародної інформаційної безпеки, проект якої було запропоновано РФ. По суті, ініціативи США в ООН спрямовані на універсалізацію національних, регіональних та інших заходів, що відповідають геополітичним інтересам Америки у галузі кібербезпеки. Проблема неухвалення документу з міжнародної інформаційної безпеки на сесіях ГА ООН пов'язана з неузгодженістю політичних позицій групи урядових експертів (до неї ввійшли представники 15 держав, зокрема РФ, Китаю, США, Франції, Великої Британії, Йорданії, Білорусії, Малі, Малайзії, Мексики, Кореї, ПАР – голова групи представник РФ А.В.Крутських) з таких питань, як: практичні заходи з попередження розробки, виробництва, використання та поширення інформаційних озброєнь в рамках глобального режиму міжнародної інформаційної безпеки. Загальні параметри такого режиму, запропоновані на основі пропозицій РФ і не сприйняті США, охоплюють відмову від розробки, створення і використання інформаційних озброєнь; спрямованого нападу за допомогою інформаційних озброєнь на інші держави; несанкціонованого втручання в інформаційні системи та критично важливі та неправомірного їх використання, монополії в міжнародному інформаційному просторі; протидії доступу до високих технологій, створення технологічної залежності у сфері ІКТ від інших держав, заохочення терористичних, екстремістських та злочинних угруповань до використання інформаційних озброєнь, розробки планів та доктрин ведення інформаційних воєн, інформаційної експансії (маніпулювання, викривлення, порушення основних прав і свобод, встановлення контролю над інформаційно-комунікаційними структурами) тощо [23]. Йдеться також й про нові ініціативи США в межах трансатлантичного співробітництва, зокрема, у програмах безпекової політики ЄС та НАТО. Можна очікувати, що обговорення цих американських ініціатив відбуватиметься в умовах жорсткої протидії з боку інформаційно розвинутих країн, що не є партнерами США в рамках НАТО, зокрема, Російської Федерації.

Відтак, в новій стратегії національної безпеки США послідовно обґрунтовується необхідність подальшої боротьби з міжнародним тероризмом задля забезпечення як національних інтересів, так і підтримання глобального лідерства Америки у видимій перспективі міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. AG/RES. 1939 (XXXIII-O/03) Development of an Inter-American strategy to combat threats to Cybersecurity (Resolution adopted at the fourth plenary session, held on June 10, 2003) [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.oas.org>.
2. AG/RES. 2004 (XXXIV-O/04) Adoption of a comprehensive Inter-American strategy to combat threats to cybersecurity: a multidimensional and multidisciplinary approach to creating a culture of cybersecurity (Adopted at the fourth plenary session held on June 8, 2004) [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.oas.org>.
3. Declaration of Montevideo. OEA/Ser.L/X.2.4. CICTE/DEC. 1/04 rev. 3. (Adopted at the Fifth Plenary Session held on January 30, 2004) [Electronic resource]. – Access mode: <http://scm.oas.org>.
4. The National Security Strategy of the United States of America [Електронний ресурс]. – Washington, DC: White House, 2002, September. – 35 p. – Режим доступу: <http://georgew-bush-whitehouse.archives.gov>.
5. Krauthammer C. Democratic Realism: An American Foreign Policy for a Unipolar World [Електронний ресурс] / С.Krauthammer. – Washington: American Enterprise Institute, 2004. – Режим доступу: <http://aei.org/>.
6. Bush G.W. The National Security Strategy (March 16, 2006) [Електронний ресурс] / George W. Bush. – Washington, DC. – Режим доступу: <http://www.presidentialrhetoric.com>.
7. Рижков М.М. Доктринальний вимір стратегій зовнішньої політики США: від стримування до глобальної демократизації: дис... доктора політ. наук: 23.00.04 / Рижков Микола Миколайович. – К., 2007. – 401 с.
8. Рижков М.М. «Grand Strategies». Американський досвід стратегічного планування: Монографія / М.М.Рижков. – К.: «Алькор», 2006. – 247 с.
9. Gaddis J.L. A Grand Strategy of Transformation / J.L.Gaddis // Foreign Policy. – 2002. – November-December. – P. 50-54.
10. Gaddis J.L. Grand Strategy in the Second Term [Електронний ресурс] / J.L.Gaddis // Foreign Affairs. – 2005. – January/February. – Режим доступу: <http://www.foreignaffairs.org>.
11. Прохоренко О.М. Концептуальні засади іміджування Росії американськими «мозковими» центрами: дис... кандидата політ. наук: 23.00.04 / Олександр Михайлович Прохоренко. – К., – 2009. - 191 с.
12. Макаренко Є.А. Ризики і перспективи політики безпеки адміністрації США в умовах «перезавантаження» міжнародних відносин // Актуальні проблеми міжнародних відносин. (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка). – К., 2010. – Випуск 94. Частина I. – С. 11-16.
13. Nye J.S. A smarter, more secure America. Report of the CSIS Commission on Smart Power [Електронний ресурс] / Craig Cohen, Joseph S. Nye, Richard Armitage. - Режим доступу: <http://csis.org>.
14. Kagan R. The Need for Power [Електронний ресурс] / Kagan R.// The Wall Street Journal. - 2010. - Режим доступу: <http://online.wsj.com>.
15. Столетов О.В. Тренды трансформации властных отношений в мировой политике: smart power? / О.В.Столетов // Полис. 2009. №4. – С. 173-178.
16. Cohen C. Measuring Progress in Stabilization and Reconstruction [CSIS-USIP Special Report] [Електронний ресурс] / Craig Cohen April 2006. – Режим доступу: <http://www.csis.org>.

17. Ожеван М.А. Доктрина Барака Обами: нова «стратегія національної безпеки» США / М.А.Ожеван, Д.В. Дубов // Актуальні проблеми міжнародних відносин. (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка). – К., 2010. – Випуск 94. Частина I. – С. 16-20.
18. Дулейран Ю. У США оприлюднили нову стратегію національної безпеки. [Електронний ресурс] / Ю.Дулейран. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org>.
19. Обама добивається безпеки путем мира и сотрудничества (27 мая 2010 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.america.gov>.
20. Достижения в сфере информатизации и телекоммуникации в контексте международной безопасности. Доклад Генерального Секретаря ООН А/60/95. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org>.
21. Введение президента Обамы к Отчету о стратегии национальной безопасности (28 мая 2010 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.america.gov>.
22. Haussmann A. Internet Governance Conference of the Bertelsmann Foundation Gutersloh/ Germany, June 15th 2000 [Electronic resource] / Anika Hanssman // International Journal of Communications Law and Policy. – 2000.
23. Маклюэн Г.М. Понимание медиа. Внешнее расширение человека / Маклюэн Г.М.; [пер. с англ. В.Николаева; заключ. ст. М.Вавцова]. – М.- Жуковский: «КАНОН-пресс-Ц», «Куликово поле», 2003. – 464 с.